NEW DATA ON BOWL STONES IN THE JONIŠKIS DISTRICT

In 2002 JIKM gathered new data on the bowl stones in the Joniškis district from Šilmikiai, Mančiai and Tarbučiai. A part of them are not extant, but A. Žalys, the teacher of the Juodeikiai 9-year school, carried out photofixation of them in the 8th–9th decades of the 20th century.

KURMAIČIŲ–LINKSMĖNŲ LAIDOJIMO PAMINKLAI

Ernestas VASILIAUSKAS

Kurmaičių–Linksmėnų senkapis (IP–2533/A) yra Kepalių sen., Joniškio r. Kapinynas yra įrengtas Linksmėnų k., į Š nuo Kurmaičių k. kapinaičių, Ašvinės upelio slėnyje, kairiajame numelioruoto upelio krante, 0,2 m į P–PV nuo kelio Kepaliai–Gasčiūnai ir kelio į Verškulius kryžkelės, 70 m į V–ŠV nuo Ašvinės kairiojo kranto.

Apie šį paminklą yra duomenų VAK medžiagoje – joje rašoma apie randamus archeologinius radinius ir žmonių kaulus.

Kapinynas ne kartą buvo archeologų žvalgytas pokario metais. 1968 m. žvalgė LII. Ataskaitoje nurodoma, kad III–XII a. dirbinių rasta ir kitoje vieškelio pusėje. 1973 m. kapinyną lankė MMT ir nurodė, kad senkapis su V–XII a. griautiniais kapais yra 30 m į Š nuo Kurmaičių k. kapinių, dešinėje kelio Joniškis–Gasčiūnai pusėje, Ašvinės upelio kairiajame krante.

1992 m. kapinyną žvalgė KPC. Žvalgymų metu konstatuota, kad dar gali būti išlikusių kapų į V nuo kelio Kepaliai–Gasčiūnai, siūlyta atlikti archeologinius žvalgomuosius tyrinėjimus.

1998 m. šio kapinyno teritorijoje atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai (KPC, vad. P. Tebelškis), kurių metu buvo iškastos 2 perkasos (32 m^2). Perkasoje 2 (perkasos kastos netoli vieškelio Gasčiūnai–Kepaliai, į V nuo jo) aptikti 7 kapų duobių kontūrai. Ištirti 2 griautiniai VII–VIII a. kapai su įkapėmis.

Dalis kapinyno yra įtraukta į archeologinių paminklų sąrašą, kita dalis, esanti privačių žmonių valdose (į R nuo kelio Kepaliai–Gasčiūnai), tebeariama iki šiol.

ŠMA, VDKM, LNM ir TIM yra saugomi III–XIII a. archeologiniai radiniai (segės, smeigtukai, pakabučiai, krūtinės papuošalai, antkaklės ir kt.). Jie dažnai yra minimi Lietuvos mokslinėje archeologinėje literatūroje. Naujus VIII–XI a. radinius (žalvarinė aguoninė lankinė segė, antkaklių fragmentai, žiedinis ir kryžinis smeigtukai), plečiant senasias Kurmaičių kapines, surinko V. Vaineikis 2002 m.

Dažnai literatūroje ir muziejuose kapinyno archeologinių radinių kolekcija iš šio paminklo yra žymima pavadinimu, sudarytu iš trijų žodžių – *Linksmėnai–Kurmaičiai–Trivalakiai*, nes jis iki 1924 m. priklausė Kurmaičių dvarui, o vėliau – Linksmėnų k. Sklypo su senkapiu savininkas gyveno gretimame Trivalakių k. (Pakruojo r.), todėl radiniai, patekę į muziejus, buvo skiriami šiems kaimams.

Siekiant nustatyti Kurmaičių–Linksmėnų archeologijos paminklų išlikimo būklę ir chronologiją 2002 m. rugsėjo 20 d. buvo vykdyti archeologiniai žvalgymai (JIKM).

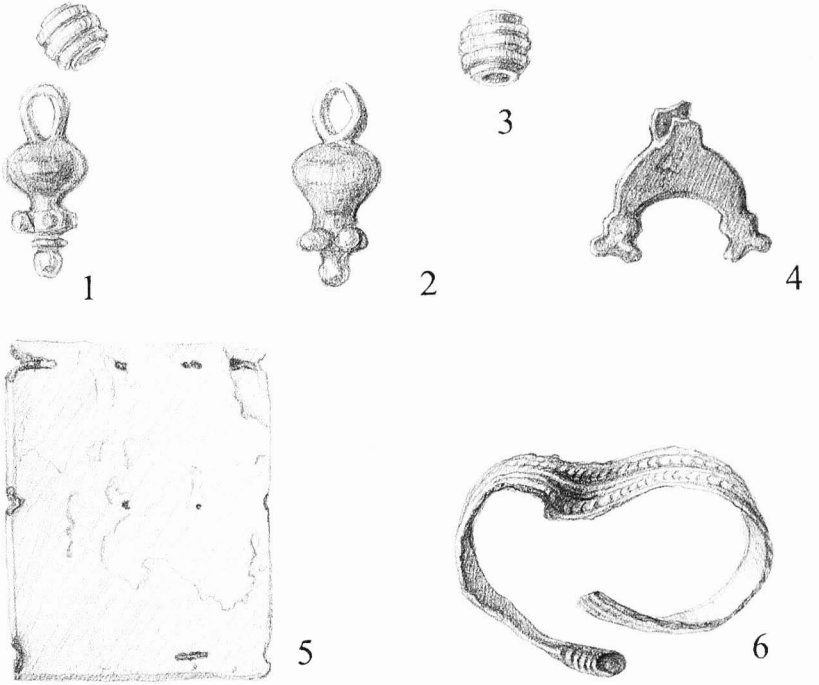

103 pav. Archeologiniai radiniai, surinkti Kurmaičių laidojimo paminkluose. *V. Žukienės pieš.*
Fig. 103. Archaeological finds detected in the Kurmaičiai burial sites.

Metalo ieškikliu ir vizualiai buvo žvalgytos 4 vietos: spėjama kapinyno ariama teritorija (į R nuo vieškelio); suartas plotas tarp Ašvinės dešiniojo kranto ir Mielaičių tvenkinio; naujųjų Kurmaičių kapinių suarta aplinka (plotas tarp kapinių ir Ašvinės kairiojo kranto, kur buvo rasti archeologiniai radiniai); suartas plotas dešiniajame Ašvinės krante (siekiant aptikti gyvenvietės liekanas).

Metalo ieškikliu buvo patikrinta dalis *Kurmaičių* kapinyno (IP–2533/A) (į R nuo vieškelio) – suarto lauko pakraštys, kur buvo rasta VI–VIII a. datuojama žalvarinė stačiakampio formos apgalvio plokštelė (103:5 pav.).

Metalo ieškikliu buvo žvalgyta vietomis iki įžemio suarta kalvelė kitame Ašvinės upelio krante, plotas tarp Ašvinės upelio ir Mielaičių tvenkinio. Ant suarto lauko buvo keli iki 80x60x40 cm dydžio akmenys – tikriausiai jie buvę pilkapių vainikuose. Čia, pačiame suartos dirvos paviršiuje, buvo rasti II–III a. greičiausiai vieno pilkapio (?) kapo (?) archeologiniai žalvariniai radiniai, išsibarstę nedideliame 3,5x2 m dydžio plote. Tai 2 žalvariniai „Akmenių“ tipo ir 1 pusmėnulio formos pakabučiai, keturkampio pjūvio apyrankė, 2 įvijėlės (103:1–4, 6 pav.). Tai turėtų būti II–III a. pilkapio (ar pilkapyno)

liekanos. Šis pilkapis literatūroje nėra minimas. Yra užfiksuoti žodiniai duomenys, kad šioje vietoje taip pat yra rasta XVI a. lietuviškų monetų, tačiau šiuos duomenis patikrinti sunku, nes minimos monetos muziejų nepasiekė (*Voruta*, 2001 11 24, Nr. 22(469), p. 7).

Metalo ieškikliu buvo žvalgytas ir suartas plotas tarp kairiojo Ašvinės kranto ir naujųjų Kurmaičių kapinių, kur 2002 m. buvo surasti nauji archeologiniai radiniai (prie praplėstų Kurmaičių kapinaičių), tačiau nieko, išskyrus XX a. kapinių šiukšles, nebuvo rasta.

Žvalgytas (vizualiai ieškant keramikos) suartas plotas dešiniajame Ašvinės krante, prieš Kurmaičių kapinyną, ieškant senosios gyvenvietės liekanų, tačiau nieko nebuvo rasta.

Remiantis 2002 m. žvalgymų duomenimis, galima teigti, kad Kurmaičių–Linksmėnų kapinynas (IP–2533/A) yra buvęs didesnis, nei dabar yra nustatyta saugoma teritorija – kapinyno tęsinys yra į R nuo vieškelio Kepaliai–Gasčiūnai. Ši kapinyno dalis priklauso privatiems žmonėms ir šiuo metu intensyviai ardoma ariant. Radiniai iš šios teritorijos yra datuojami VI–VIII a.

Plote tarp Ašvinės upelio (dešinysis krantas) ir Mielaičių tvenkinio yra buvęs II–III a. pilkapis ar pilkapynas (jis literatūroje nėra minimas), kuris tikriausiai yra baigiamas sunaikinti šį plotą nuolat intensyviai ariant. Taip pat yra žodinių duomenų, kad šioje vietoje buvo rasta XVI a. lietuviškų monetų, tačiau šiuos duomenis yra sunku patikrinti, nes radiniai muziejų nepasiekė. Tad šį paminklą, remiantis archeologiniais radiniais ir užfiksuota žodine tradicija, galima datuoti III–IV ir XVI a.

Remiantis 2002 m. žvalgymų metu surinktais duomenimis, siūloma sustabdyti žemės ūkio veiklą tiek Kurmaičių–Linksmėnų kapinyno, tiek spėjamo pilkapio teritorijose; praplėsti Kurmaičių kapinyno (IP–2533/A) saugomą teritoriją į R nuo vieškelio Kepaliai–Gasčiūnai ir atlikti archeologinius žvalgomuosius tyrinėjimus siekiant nustatyti, kokia yra jų išlikimo būklė bei laidojimo paminklų teritorija.

Radiniai yra saugomi JIKM (GEK Nr. 9999–10004, AR 45:1–6).

KURMAIČIAI–LINKSMĖNAI BURIAL SITES

On 20 September 2002 the archaeological sites of Kurmaičiai–Linksmėnai were surveyed. It was established that the Kurmaičiai–Linksmėnai cemetery (IP–2533/A) used to be bigger than the present protected territory – a part of the cemetery eastwards of the public road Kepaliai–Gasčiūnai. The finds (the above mentioned brass rectangular plate of headband) from this area were dated to the 6th–8th centuries.

In the area between the Ašvinė river (the right bank) and the Mielaičiai pond there was a barrow or a barrow cemetery in the 2nd–3rd centuries. Also there are verbal data that in this place Lithuanian coins of the 16th century were found. Therefore, according to the finds and the recorded verbal tradition, this site can be dated to the 3rd–4th century and the 16th century.